

Національний
банк України

Принципи побудови системи протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом у банках

Департамент фінансового моніторингу

Київ, травень 2018

Основні Національні ризики України, зафіксовані експертами MONEYVAL

ОСНОВНІ НАЦІОНАЛЬНІ РИЗИКИ:

- Корупція
- Незаконна економічна діяльність (включно з фіктивним підприємництвом, ухиленням від сплати податків та шахрайством)
- Зростання організованої злочинності
- Діяльність конвертаційних центрів
- Високий обіг готівки
- Ризик фінансування тероризму
- Неприбуткові організації, які можуть використовуватися для передачі коштів терористам та терористичним організаціям
- Тіньова економіка

НБУ ПРИДІЛЯЄ ОСНОВНУ УВАГУ

під час нагляду наступним питанням:

- Публічні діячі (PEP)*
- Ідентифікація UBO**
- Готівкові та схемні операції
- Ризики Фіктивного підприємництва
- Ризик фінансування тероризму

***PEP** (англ. *Politically Exposed Person*) – публічний діяч

****UBO** (англ. *Ultimate Beneficial Owner*) – кінцевий бенефіціарний власник

Р.1 FATF:
ВИКОНАНО!

Ключові результати оцінки, зафіксовані експертами MONEYVAL у Звіті

Безпосередній результат 3. Ключові висновки

Заходи НБУ мають помітний позитивний вплив на рівень дотримання банківським сектором законодавства у сфері ПВК/ФТ

Безпосередній результат 3. Ключові висновки

НБУ здійснює комплексний виїзний та безвиїзний нагляд за банками та використовує переважно ризик-орієнтований підхід до нагляду у сфері ПВК/ФТ

Безпосередній результат 3. п.479

НБУ докладляє зусиль для розуміння всіх ризиків, що можуть бути пов'язані із ситуацією на сході України.

Безпосередній результат 3. п.477

НБУ отримує значні обсяги інформації, що сприяє широкому розумінню ним ризиків ФТ, ризиків кожного банку та банківського сектору, враховуючи його обізнаність із процедурами перевірки банками списків терористів, безвиїзний та виїзний нагляд, опубліковані індикатори ризикових операцій з переказу коштів за кордон, а також участь працівників НБУ у відповідних тренінгах. Проте подальше дослідження ризиків є необхідним.

Безпосередній результат 3. п.476

НБУ докладляє зусиль для забезпечення розуміння банками суті операцій та отримує значні обсяги інформації щодо банків з метою забезпечення розуміння та виявлення ризиків ВК. Роль НБУ щодо валютного регулювання та встановлення вимог щодо валютного контролю сприяє процесу з'ясування банками суті операцій. НБУ має повне уявлення щодо ризиків ВК кожного банку та добре розуміння ризиків банківського сектору

Безпосередній результат 4. п.411

Банківський сектор демонструє більш детальне розуміння ризиків, визначених у Законі про ПВК/ФТ. Таким чином, загалом банки застосовують більш комплексні заходи контролю, які будучи різними для кожного банку, краще забезпечують виявлення та контроль відповідних загроз. Небанківські СПФМ продемонстрували вужче коло заходів, які застосовуються ними для мінімізації виявлених ризиків.

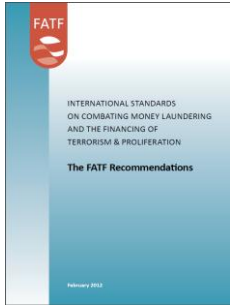
Безпосередній результат 4. п.400

Банківський сектор має комплексне розуміння ризиків ВК/ФТ, на які вони наражаються, та демонструє чітке розуміння щодо обґрунтування факторів ризику, визначених у Законі про ПВК/ФТ та під час НОР.

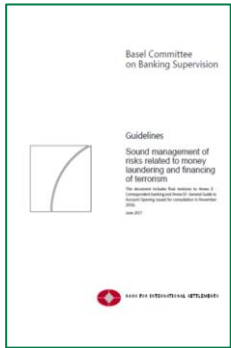
Безпосередній результат 3. Ключові висновки

НБУ застосовує ряд заходів впливу до банків, включно з відкликанням ліцензій. Також НБУ застосовує ряд суворих заходів впливу (заборон) до фізичних осіб, проте не застосовує штрафів. Поза банківським сектором розмір штрафів є занадто низьким.

Ризик-орієнтований підхід у міжнародних документах

Рекомендації FATF

Стандарти BCBS

- ризик-орієнтований підхід повинен бути **основним підґрунтям** для ефективної імплементації всіх рекомендацій FATF
(1 Рекомендація FATF)
- в цілях боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму застосування ризик-орієнтованого підходу передбачає, що **країни, компетентні органи та зобов'язані суб'єкти** повинні ідентифікувати, оцінити та зрозуміти ризики, на які вони наражаються, та вжити заходів, відповідних цим ризикам, для їх ефективного зниження
(1 Рекомендація FATF)
- недостатність або відсутність належного управління ризиками відмивання коштів/фінансування тероризму **наражає банки на серйозні ризики**, особливо репутаційні, операційні, комплаєнсу та концентраційні ризики. **Всі ці ризики взаємопов'язані. Будь-який з ризиків може призвести до значних фінансових витрат банку**
(Рекомендації Базельського комітету щодо управління ризиками ВК/ФТ)
- зобов'язані суб'єкти реалізують політику, здійснюють контроль і мають процедури для мінімізації та ефективного управління ризиками відмивання коштів/фінансування тероризму, які повинні бути пропорційними характеру діяльності і розміру зобов'язаної особи

4-а AML-Директива ЄС

4-а AML-Директива ЄС

ВИМОГИ 417 ПОСТАНОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ

Ризик-орієнтований підхід - це визначена банком система з управління ризиками легалізації кримінальних доходів / фінансування тероризму та вжиття ним відповідних заходів у спосіб та обсяги, які забезпечують ефективну мінімізацію таких ризиків залежно від їх рівня

Метою запровадження ризик-орієнтованого підходу є:

- оптимізація використання ресурсів банку;
- підвищення ефективності та результативності заходів;
- раціональне налаштування внутрішніх процедур з фінансового моніторингу;
- регулювання інтенсивності вжиття превентивних заходів пропорційно виявленим ризикам.

ПРОГРЕСИВНИЙ ТА ДІЄВИЙ МЕХАНІЗМ ДЛЯ:

- ✓ попередження;
- ✓ обмеження та/або
- ✓ зниження до прийняттого рівня ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення;
- ✓ недопущення здійснення фінансових операцій у великих обсягах, проведення яких може наразити банки на здійснення ризикової діяльності.

ОСТАННІ ЗМІНИ ЩОДО РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

~~Останні вимоги 417 Постанови замінили
формальний щоквартальний аналіз фінансових операцій клієнтів~~

на
АНАЛІЗ НА ПОСТІЙНІЙ ОСНОВІ
з урахуванням **ризик - орієнтованих підходів**

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ
КЛІЄНТА ЩОДО:

ВІДПОВІДНОСТІ

фінансового
стану

змісту
діяльності

наявності
економічної
доцільності
(сенсу)

РЕЗУЛЬТАТ:

швидке та
якісне
виявлення
підозрілих
та/або
схемних
фінансових
операцій

ЛИСТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

ВІД 21.08.2017 № 25-0008/58284

ПРИНЦИП РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ (ВІРНІ АКЦЕНТИ):

щодо КЛІЄНТІВ З НИЗЬКИМ РІВНЕМ РИЗИКУ, які не здійснюють фінансові операції у великих обсягах і щодо яких у банку не виникає підозр, в т.ч. тих, які мають рахунки виключно для отримання заробітної плати, пенсійних або інших соціальних виплат, та фінансові операції яких не є ризиковими **ПОСИЛЕНІ ЗАХОДИ БАНКОМ НЕ ВЖИВАЮТЬСЯ;**

використовуючи ризик-орієнтований підхід як механізм запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму, а також попередження здійснення ризикової діяльності, БАНК САМОСТІЙНО ВИЗНАЧАЄ ВІДПОВІДНІ ПОКАЗНИКИ ТА ПЕРЕЛІК КЛІЄНТІВ, ЩОДО ЯКИХ НЕ ПОТРІБНО ЗДІЙСНЮВАТИ ЗАЗНАЧЕНІ ДОДАТКОВІ ЗАХОДИ.

МЕТА:

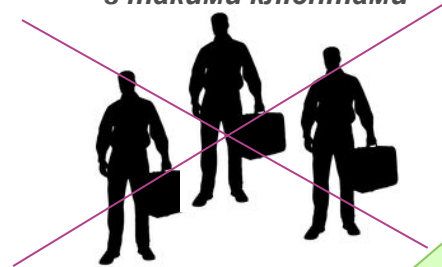
направлення ресурсів банків
на аналіз
дійсно ризикових кейсів

незастосування посиленних заходів
з фінмоніторингу
до пересічних громадян

своєчасне
виявлення банком ризикової
діяльності та
припинення ділових відносин
з такими клієнтами

**! Р.26 FATF:
ВИКОНАНО!**

РЕЗУЛЬТАТИ НАГЛЯДУ ЗА БАНКАМИ

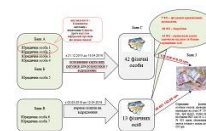
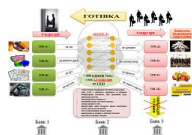
СТАТИСТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ДО БАНКІВ ЗАХОДІВ ВПЛИВУ

Рік	кількість перевірок	ШТРАФ						Віднесення банку до категорії неплатоспроможного (з подальшою ліквідацією)	Відкликання ліцензії та ліквідація	Кількість банків, щодо яких прийнято рішення відносно їх керівників (тимчасове відсторонення або вимога щодо заміни керівників)
		кількість	загальна сума (грн.)	за ризикову діяльність у сфері фінансового моніторингу		за РЕР*				
				Кількість	Сума (грн.)	Кількість	Сума (грн.)			
2014	243	94	1 263 080	-	-	-	-	5	-	2
2015	92	35	1 680 582	-	-	2	68 000,00	1	1	-
2016	88	28	9 321 022,53	1	5 000 000,00	9	2 757 130,69	-	3	1
2017	47	15	67 552 000,51	10	64 220 351,37	9	3 129 565,26	-	-	1
2018 (1 кв.)	7	5	12 142 208,10	5	11 731 408,09	-	-	-	-	2

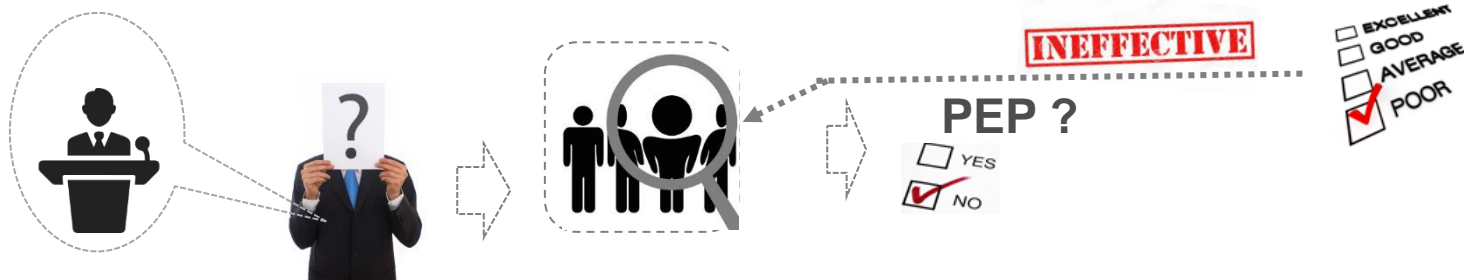
РЕЗУЛЬТАТИ НАГЛЯДУ ЗА БАНКАМИ (продовження)

ШТРАФИ ЗА РИЗИКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ТА РЕР ВЖИВАЛИСЯ НАЦІОНАЛЬНИМ БАНКОМ ЗА СУТТЄВІ ПОРУШЕННЯ:

- РИЗИКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ у сфері фінансового моніторингу – **за проведені клієнтами «схемні» операції у значних обсягах**, приклади яких наведені нижче у презентації **Інформація** щодо всіх виявлених порушень **надана до ДСФМ та правоохоронних органів.**

- РЕР – **за невиявлення значної кількості відомих РЕР**, що свідчить про неефективність внутрішньобанківської системи запобігання легалізації кримінальних доходів/ фінансуванню тероризму

- УВО – за невиконання вимог щодо **встановлення кінцевих бенефіціарних власників** клієнтів

! P.12 FATF,
P. 24 FATF
ВИКОНАНО!

! P.2 FATF:
ВИКОНАНО!

ПРИКЛАДИ СХЕМ ВИКОРИСТАННЯ ПОСЛУГ БАНКУ З ПРОТИПРАВНОЮ МЕТОЮ

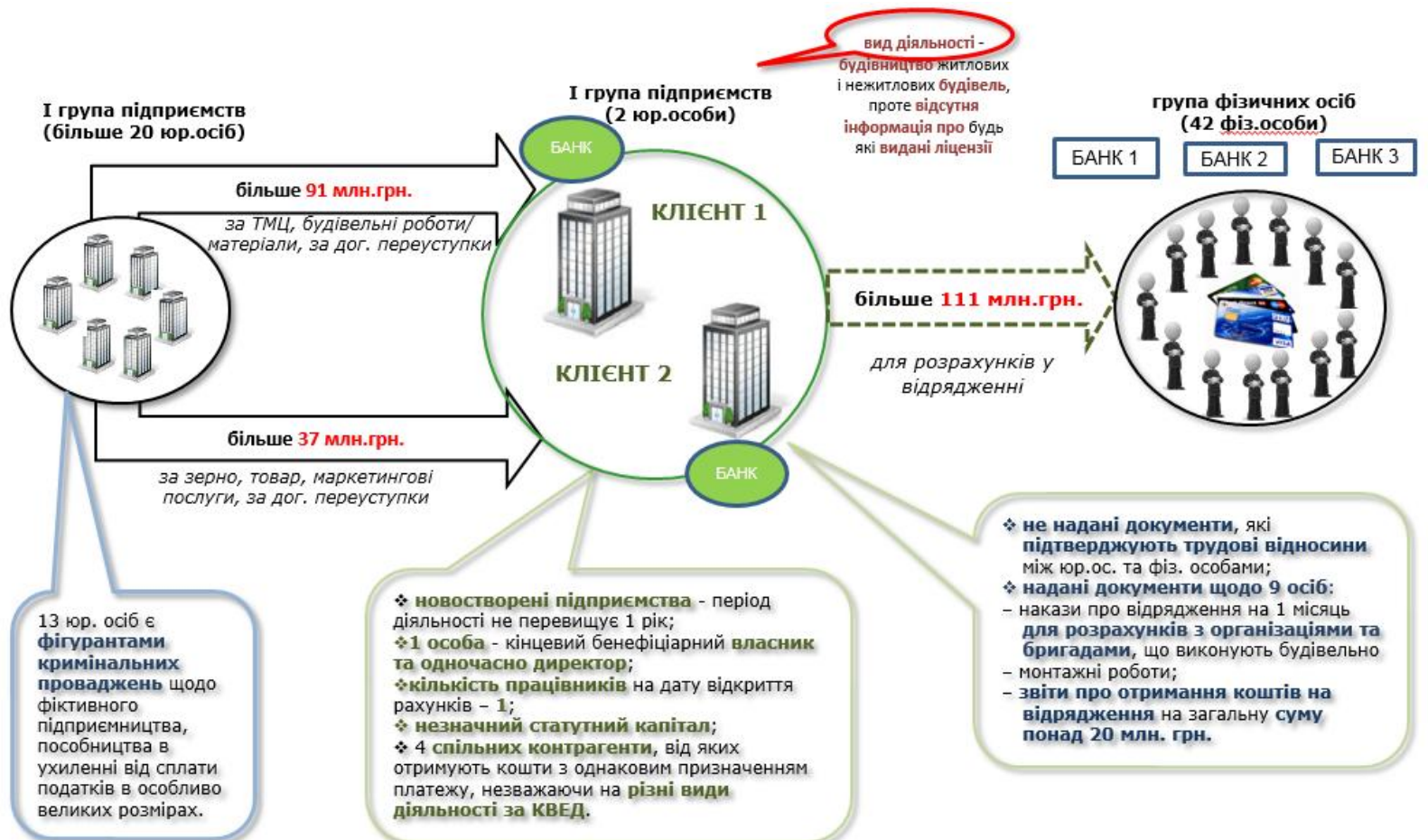
ПРИКЛАД 1

Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції»? – ТАК!

- Юридичні особи – клієнти одного банку
- Контракти обслуговувались в одному банку
- Неринковий курс у кожному контракті при одночасній наявності в банку контрактів інших клієнтів з належно визначеним крос-курсом

ПРИКЛАД 2

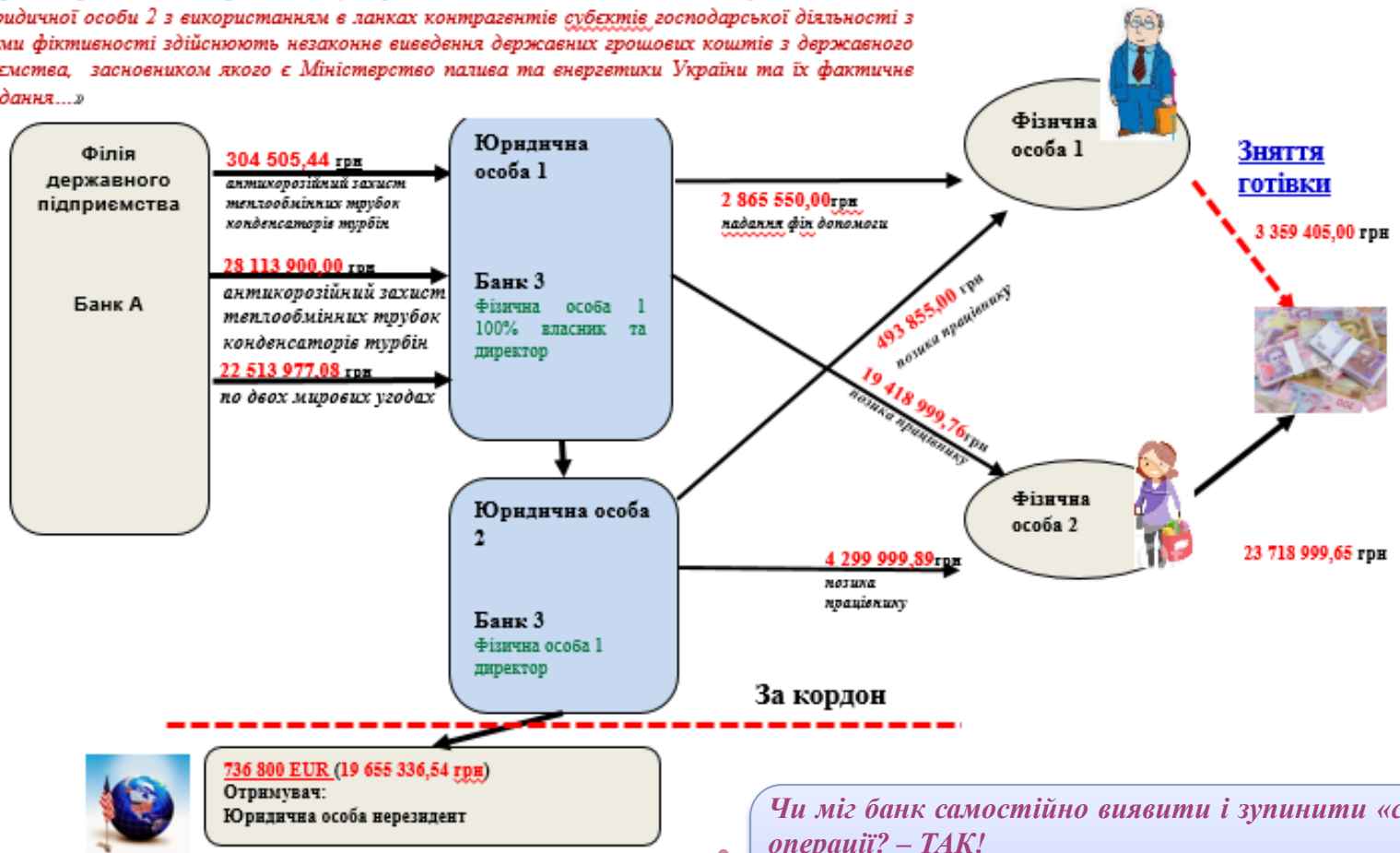
Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції»? – ТАК!

- Юридичні особи – клієнти одного банку
- Юридичні особи мають однакові ознаки
- Отримання готівкових коштів на відрядження у великих обсягах
- Перевірка наявності у клієнта ліцензії на здійснення відповідної діяльності

ПРИКЛАД 3

Юридична особа 1 та Юридична особа 2 є фігурантами кримінальних справ, зокрема стосовно фіктивної діяльності.

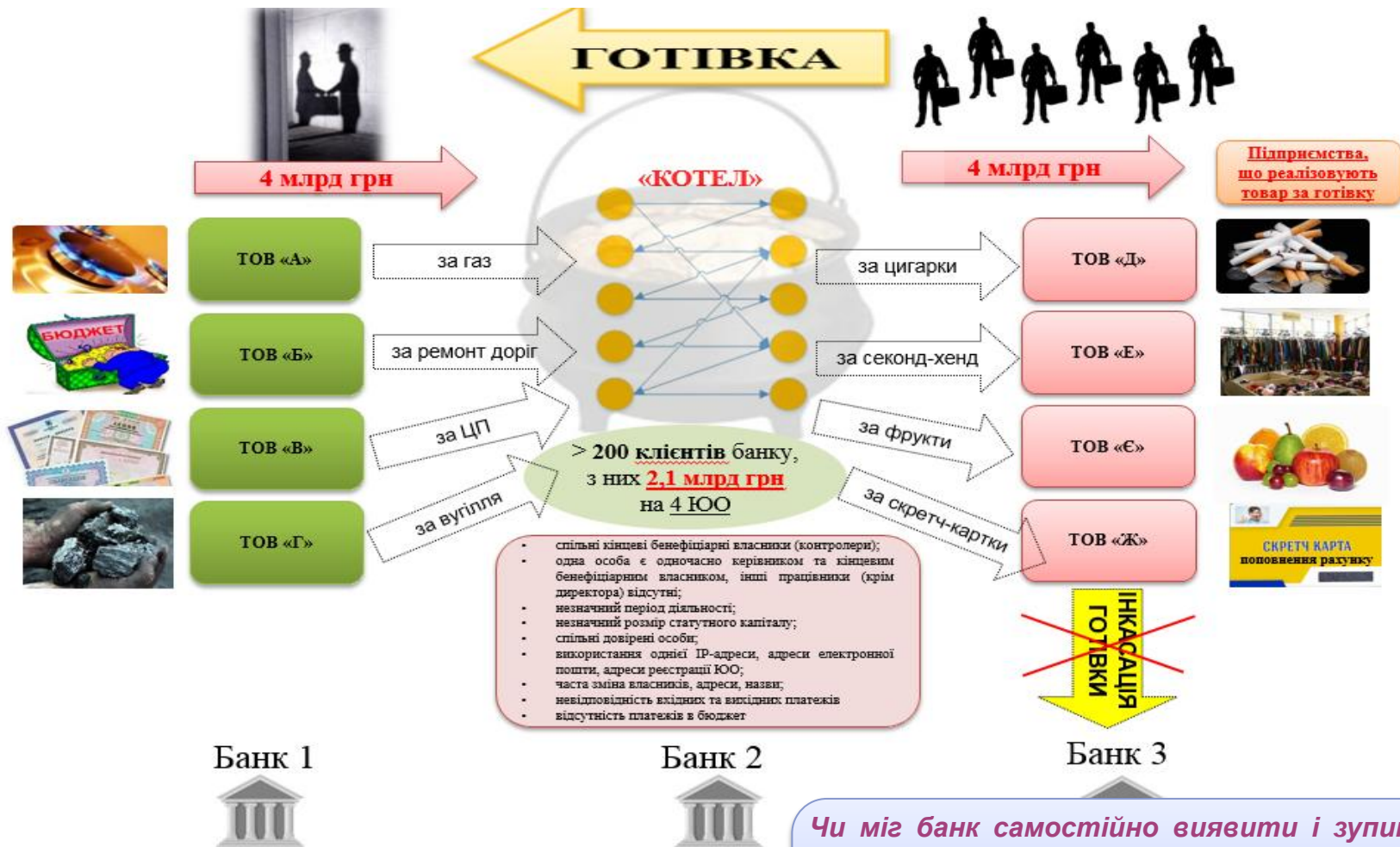
В матеріалах кримінального провадження, зокрема зазначено: «... посадові особи Юридичної особи 1 та Юридичної особи 2 з використанням в ланках контрагентів суб'єктів господарської діяльності з ознаками фіктивності здійснюють незаконне виведення державних грошових коштів з державного підприємства, засновником якого є Міністерство палива та енергетики України та їх фактичне розкрадання...»

Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції»? – ТАК!

- Перерахування філією держпідприємства коштів у великих обсягах на користь юридичної особи, які є фігурантами кримінальних справ
- Зняття готівки у великих обсягах

ПРИКЛАД 4

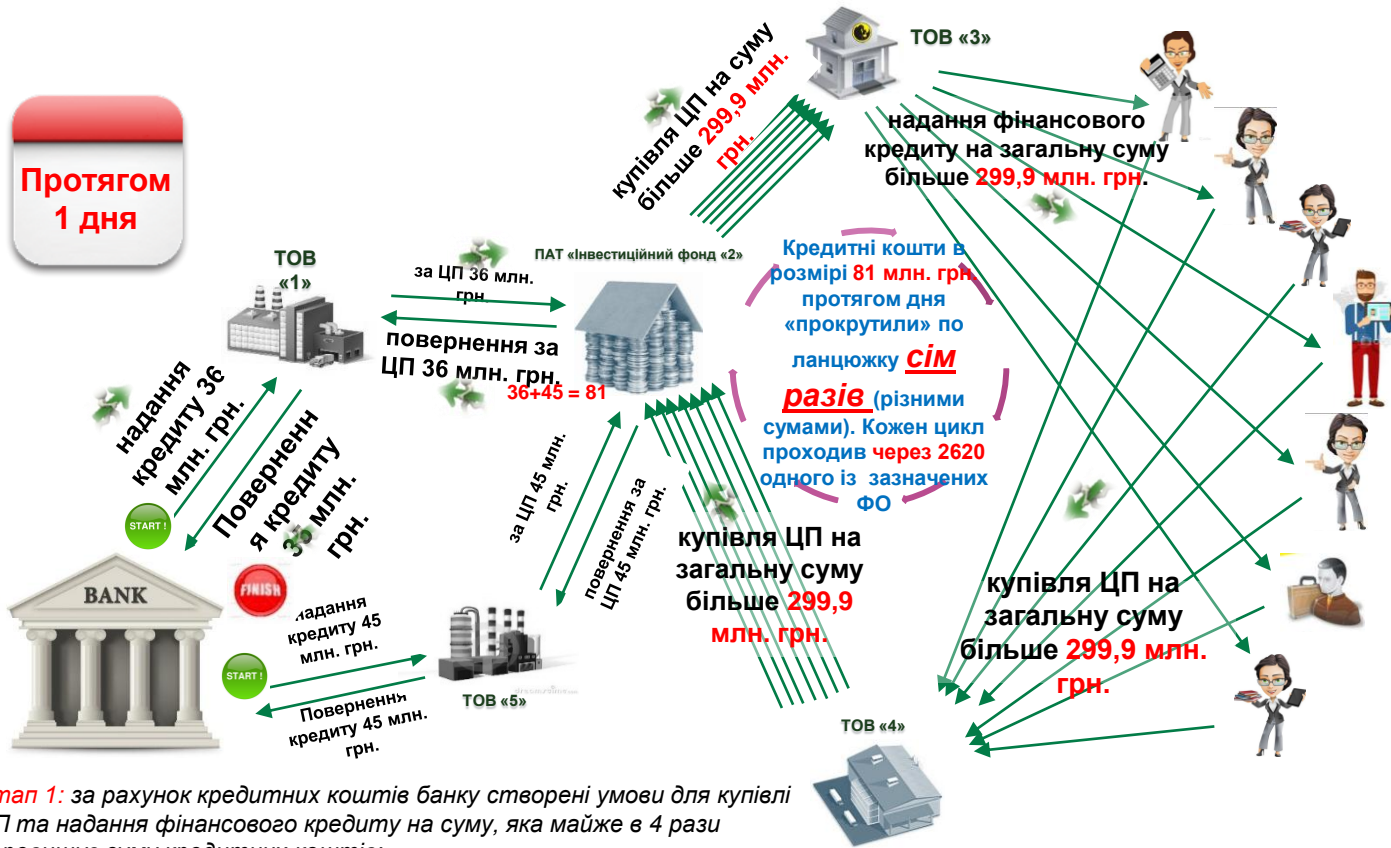
Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції»? – ТАК!

- 200 осіб є клієнтами одного банку, пов'язаними між собою, мають однакові ознаки
- Різні призначення вхідних та вихідних платежів

ПРИКЛАД 5

Фіктивне формування доходів від продажу ЦП для подальшого декларування та легалізації доходів

Протягом 1 дня

Потенційними клієнтами є будь-які особи, яким необхідно сформуванати дохід/прибуток, у тому числі публічні особи

В щорічну декларацію публічної особи вносяться дані про доходи від продажу ЦП.

Етап 1: за рахунок кредитних коштів банку створені умови для купівлі ЦП та надання фінансового кредиту на суму, яка майже в 4 рази перевищує суму кредитних коштів;

Етап 2: попередньо куплені ЦП реалізуються, фінансовий кредит повертається по тій же «СХЕМІ» за рахунок кредитних коштів банку

Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції»? – ТАК!

- Учасники схеми – клієнти одного банку
- Банк є учасником схеми
- «Циклічний» характер операцій клієнтів

ПРИКЛАД 6

Отримання готівкових коштів

Клієнти різних банків, які платять за вторсировину

23 юридичні особи

- ЮО створено колом ФО, які є засновниками/директорами 45-100 ін. ЮО;
- 8 клієнтів засновані 12.05.2016.
- на момент створення у більшості ЮО:
 - * СК = 100, 1000 чи 4000 грн.;
 - * інші осн. види ек. діяльності, ніж на момент відкриття рахунків;
- ЮО відкрили рахунки у Банку в березні 2017 року;
- перед відкриттям рахунків змінились власники та/або засновники;
- Однакові ІР адреси у групі клієнтів;
- кошти з рахунків ЮО в основному отримували спільні 3 довірені особи;
- відсутні платежі зі сплати податків та з/п;
- Дві "основні" компанії фігурують у кримінальному провадженні за фактом фіктивного підприємництва

Спеціальні знижені тарифи на отримання готівкових коштів (0,4 % при стандартній комісії від 1% до 1,3%)

Готівку знімало обмежене коло фізичних осіб за довіреностями

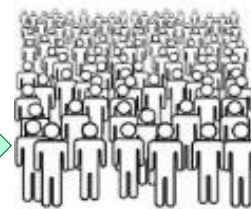

3,9 млрд.грн.
більше 78% від загального обсягу подібних операцій

Обсяг нібито зібраної вторсировини: **612 тис. тон**
Для перевезення такого обсягу необхідно **більше 284 камазів за день** діяльності.
Платежі за перевезення відсутні.

березень-жовтень 2017 р.

Щодо окремих осіб наявна негативна інформація (зокрема, вони є фігурантами кримінальних проваджень: наркомани, повії, засуджені тощо);

Більшість осіб з реєстрацією в одному з регіонів України

Також, однією з осіб, яка нібито здійснює продаж вторинної сировини є відома співачка.

FAKE

Договір із заводом-переробником вторинної сировини (за інформацією заводу **такий договір не укладався**)

Довідки ДПП в одному з районів ГУ ДФС у м. Києві про відсутність заборгованості клієнтів з податків (за інформацією ДПП **такі довідки не видавались**)

Копії квитанцій одного з банків щодо сплати власниками Клієнтів податків (За інформацією цього банку **квитанції з такими номерами відсутні**; деякі фізичні особи **взагалі не мають відкритих рахунків** у банку; у фізичних осіб **відсутні платіжні картки**, номери яких зазначені у квитанціях)

Витяги з руху коштів за рахунками окремих клієнтів в 2-х банках, з яких сплачувались платежі до бюджету (за інформацією цих банків **рух коштів за рахунками відсутній**)

Копії фінансової звітності станом на 31.03.2017 нібито з відмітками Головного управління статистики у м. Києві Державної служби статистики **України про їх отримання** (за інформацією цього державного органу **така звітність не подавалась**)

Чи міг банк самостійно виявити і зупинити «схемні операції»? – ТАК!

- Юридичні особи – клієнти одного банку та мають однакові ознаки, є пов'язаними між собою
- Фізичні особи – клієнти одного банку
- Отримання готівкових коштів у великих обсягах
- Нереально великі обсяги вторинної сировини
- Ознаки підробки клієнтами первинних документів (в квитанціях різних осіб зазначені одні й ті самі номери платіжних карток; в русі коштів за рахунком одного банку зазначено МФО іншого банку; в русі коштів за поточним рахунком 2600 зазначено номер рахунку 2060)
- Візуально різні підписи одних і тих самих осіб на різних документах

ПРИКЛАД 7

Готівка без готівки/ухилення від сплати податків

